

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Speculum Quaestionum moralium, in universam Aristotelis philosophi summi Ethicen

Case, John

Francofurtum, 1597

VD16 C 1242

In specvlvm moralivm

[urn:nbn:de:bsz:31-109038](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109038)

IOANNES VNDERHIL
Viccancellarius Oxon.

DOCTVS es? ergo Casi mortalia laudibus effers:
Barbarus es? morsus non timer ille tuos.
Liber enim à vitijs liber est qui prodit, & omnes
Virtutum numeros philosophando docet.
Non dedit hoc seculo prælum Oxoniense priorem,
Doctrinâq; dabunt secula nulla parem.

LAVRENTII HUMFREDI,

IN SPECVLVM MORALIVM
Quæstion. Ioan. Casæi, præ-
monitiõ.

RVRVS Casæus variatio prodit amictu
In scenam: rursus perpolit ille scholas.
Gaudeo: quod tali membro schola nostra fruatur.
Quo totum Corpus pulchrius esse queat,
Londini cœpit logicos excudere libros,
Talibus ex scatebris nobilis vnda fluit,
Cotricula est acuens animos Dialectica: nodos.
Solvit, & emuncti est Regula Iudicij.
Iam verò Speculum nostris proponit ocellis,
Quod verbis nitidum est, ordine perspicuum.
Hoc speculùm vobis nunc Oxoniensis alumnus
Porrigit. En præli dat quoque primitias.
Ex speculo poteris formam speciemq; tueri,
Et turpes maculas tergere: Socraticum est.

Speculum.

B 2

Est

- Moralium.** *Est speculum morum, vitæ pralustris imago
O quantum distant hæc duo, Vita, logos:
Differimus logicè, sic disceptamus acutè
Est hominis proprium cum ratione loqui.
Sed nunc Casaus verbalis desinit esse,
Hæc docuisse sat est, hæc didicisse satis.
Nunc opus est maius, nostros cupit esse reales.
Laus est, virtutem moribus exprimere.*
- Quæstionū.** *Sic moralis eris, si non Quæsitior at Actor,
Quære, sed ut cesses quærere: viue magis.
En schola Xenocratis, Quid virtus? sapè requirit
Quando, inquit Sapiens, illius vsus erit?
En schola nostra sonet virtutem, ac viuere discat:
Attica Gens dicit, Turba Lacæna facit.
Sed quatuor recolas, quicung, hæc Ethica voluis,
Ut spinas vites, percipiasq, Rosam.
Aristotelica. Finis Aristoteli fixus non vltima meta est,
Progredere vltcrius, ni miser esse velis.
Nosse Deum Patrem Christumq, hæc vita beata est,
Hoc solum summum saluificumq, bonum.
Ioan. 7. *Natura palpo ne sis, sed deprime cristas,
Seruum est, ni Christus liberet, Arbitrium.
2. Lib. Arbitrium. Fac, operare: operum meritis ne adscribe salutem.
3. Operum Iustitia. Sola Fides, & non Ethica iustificant.
4. Opera & suffragia pro defunctis. Hic tua facta seras, post imminet Hora metendi,
Defuncto Manes nil releuare potest.
Hic v Aristoteles vester contraria scripsit,
Consule Casæum, Gratia sitq, Deo.**

THO-

THOMAS BICKLEVS
Doctor Theolog.

QV^{id} queris iuuenis? mores haurire pudicos?
De hisq; loqui, docet vt doctus aristoteles?
Hoc dat vtrumq; tibi non casus sed Casus, huius
Vitam lingua refert, viuit vt ipse docet.
Scire loqui liber hic de moribus instruit omnes,
Moribus antiquis viuere rite iubens.

ARTHVRVS VVELDARDVS
Doctor Theolog.

OPTIMA quisquis amas degenda dogmata vita
Perspicere, atq; animo fixa tenere tuo:
Huc ades; En, speculo vi paruo Casus Oxoniensis
Subijcit illa oculis perspicienda tuis.
En, Speculum vt paruum, sed quo nō clarius vllum est,
Ingentis monstrat sedulitatis opus.
Quicquid enim Sophiae moralis ab aethere summum
Socratis in terras transtulit ingenium:
Quicquid Aristoteles illius ab ore disertus
Accepit, libris inseruitq; suis:
Id totum paruo in Speculo magna arte politum
Conclusit Casus hic, conspicuumq; dedit.
Hinc Casus aduersis iactatus casibus olim,
Non casu euasit clarus & eximius.
Hinc tandē, & merito, Casus hoc cumulat ur honore,
Fiat vt Oxonica gloria magna Schola.

GVILIELMI COLI DOCTO-
ris Theol. Octostichon.

DISSERIS argute, referasq; obscura disertè,
Verborum & rerum pondera quaq; tenes,
Clarus Aristoteles sudavit in isto,
Quem cuncti primas obtinuisse ferunt.
Sed tamen in multis sphinx est, anigmata fundens,
Que tandem auspicio sunt patefacta tuo.
Sic tuus iste, precor, patria labor utilis vsque:
Hoc cupis ex animo, prætereaq; nihil.

MARTINVS COLIPEPERVS
Doctor Medicinæ.

CVR latuere casa tenuit tua dogmata Case,
Case, tua meritis non latuisse casa?
Luce, foroq; scholis que hæc sunt moralia digna,
Luce, scholis, claro dignior ipse loco.
Sin tua, Case, tibi securos det casa somnos,
Inq; casa musa plus tibi Case vacet.
Perge diu esse quodes, scribendo docendog, clarus,
Sic casa, in hac nunquam Case latendo, lates.

EDMVNDVS LYLIVS
Doctor Theolog.

MVSA diu sterilis tandem est enixa gemellos,
Ingenij fetus (Case disertè) tui.
Cernimus optatos maruro tempore fructus,
Quos paris, & sophia nobile texis opus.

Scilicet

Scilicet antiquis quantum Stagirus a sophilis,
Moralis quantum praestitit arte Plato:
Tantum Philologos splendens tua fama modernos
Vicit & inuitis obstruit ora viris.
Dictione clara, stylus facilis contractio suavis,
Ordo, modus, met hodus, pondera, cuncta placent.
Addita delituit syluestribus obruta spinis,
Et propè dumetis septa sophia fuit.
Occuluit fontes limosis sorda lacunis
Barbaries studiis infidiosa bonis.
Inuida posteritas nimium nouit atis amica
Prastantes veterum spernere coepit opes.
Pollentes veterum gemmas, praeclara sophilorum
Dogmata, priscorum mellea scripta patrum,
Hos aperit fontes, has claua in luce reponit
Gemmas ingenio Casus & arte valens.
Doctior an melior, logicisne instructor armis,
Lis est, an morum maior in arte Charis.
Hec cui vilescant, promat sua, fonte relicto,
Cui libet, huic riuus ora rigare licet.
Credite (vos iuuenes) quorum est iam mæsis in herba,
Debetur priscis laurea prima sophilis.

OLIVERVS VVITHINGTO-
nus Doct. Medicinæ.

QVÆ multis sophia studij docuere periti
Libris, hæc paucis continet istud opus.
Mille locis qua sparsa legas, collecta videbis,
Hinc simul atque semel singula nosse potes.

B 4

Maße

Macte animi nunc Case: liber te vindicat omni
Hic tuus inuidiã lausq; perennis erit.
Quig; tibi nocuere prius, nocuisse pudebit,
Euer sanq; tuam qui voluere scholam.
Quam sit at illa serax, hodie quam let a triumphet.
Edita nunc vel me scripta tacente docent.
O vimam tales vellent progignere fructus,
Inuidia morſu qui nocuere tibi.
Iam cesset liuor, cessent maledicta, sed ipse
Ne cesses quaeso scribere plura: vale.

IOANNES DELABERVS
Doctõr Medicinæ.

CLARVS Aristoteles tibi, Case, recondidit artis
Arcana & solum te referare iubet.
Nemo ergo melius diuino munere pandit.
Abdita: nec nodos explicat vt ilius.
Plaudite nunc igitur Iuuenes mysteria prostant,
Discite felices scripta polita viri.

ANTONIUS AILVVORTH
Publicus Medicinæ Professor.

VITA beata sua laude est prastantior omni,
Digna magis sacro semper honore coli:
Laude an honore decet morum celebrare magistrum,
Qui sancti ostendit premia certa boni?
Virtutis qui monstrat iter, pretiumq; perenne,
Et vitij æternum dedecus esse docet?
Ergo tuus tibi constat honos doctissime Case,
Laudari meritum non patietur bonos.

Non

Non vitiosus eris, si laudem Zoile carpis:
Sed vitium es, si te iustus adurit bonos.

FRANCISCVS VVALLIS
præfes Collegij Diui Ioannis
præcurforis.

LECTOR habes fratres donatos luce gemellos,
Felicem tali dicit o prole patrem.
Cogitat hic plures, effat aq³ corpora reddet.
Viuat ut in natis secula longa suis.
Hac monumenta tuo nuper sat a Case cerebro,
Quantam mox sobolem sint paritura vide.
Nam bene moratos alios, qui moribus ipse
Conspicuis splendet, reddere iure potest.
Sancta fides, vice prohibet as, illa saq³ fama,
Clara magis scriptis sunt documenta tuis.

CARMEN IOANNIS REA-
di in morum Philosophiam
Ioannis Casi.

SVNT lati fructus, magni castig³ laboris,
Atq³ fauos dulces sedula præstat apis,
Fertilis in studiis labor est: dialectica nobis
Iam genuit mores, sarcina prima nouam.
Altera iam proles communes exit in auras:
Case, tenes portum, quò tibi cursus erat.
Magnus Aristoteles, Mundi stupor, Orbis acumen.
Naturam, mores, maxima, mira docet.
Naturam: princeps: Mores accepit ab illo,
Qui mores cælo deuocat, inde docet.

B 5

Socra-

Socratis inuentum Scagiritas perficit, illum
Hic Casus magna sedulitate docet.
Si quis inest candor, linguis, animisq; fauete,
Hec merces tanti sola laboris erit.
Durus erit, si quis segetes proculcat in herba:
Si fiat, Zephyri verba caduca ferent.

ETHICI, ET HERCVLEI PAR-
tus magistri Ioannis Casi Gene-
thliacon, auth. Nicolao
Balgaio.

ERGO ^{ὁ μὲν} ^{τε} ^{υὸς} erit solus mihi Casus in orbe?
Atq; erit hic vindex solus Aristotelis?
Quanto ego sum felix collega? Quantus in illo
Impiger est animus, & adia dira vorans?
Bis decies redijt circumfluis annus ad ortum,
Ver toties terras pinxit honore nouo:
Dum grauido gestans opus istud pectore, Casus
Parturit: ὀ proles lenta, sed Herculea.
Nam velut in magni cœlestes Hercules ortus,
Mox trinas fertur continuasse vices:
Sic liber, Alcide vires habiturus & arma,
Cœlitus & sensim concipiendus erat.
Sicq; animo vatis sit verus & ἐνδελος ardor,
(Quale animo vatis numen inesse ferunt)
Herculeo plus quam fato, Rameia monstra
Ingenij sætu, Case, fugabis ouans.
Hoc si præstiteris, maior tuus Hercule partus
Lentior vt fuerat, latior esse potest.

THO.

THOMAS DOCHEN.

VNVS Aristoteles conscripsit multa, sed illa
Non satis à multis cognita scripta viris,
Alter a pars studio facta est obscura librorum,
Denius auersorve tramite lector eat,
Alter a pars caecis tractans coniecta latebris.
Materia obstrusa est proratione suae.
Maxima pars, moremque hominis, geniumque secuta,
Presso aut perplexo est enucleata modo.
Ducere in apricum multi studuere priorum,
Antè quod obscura texerat arte senex.
Hac quoque nostrorum plenis successibus atas,
Captum in defessis mentibus vrsit opus.
Et bene successit: nam non satis obuia dudum,
Iam recitat memori quilibet ore puer.
Hac tibi cum paucis, tam clari gloria facti,
Case venit longos concelebranda dies.
Accepit magnam per te dialectica lucem,
Iam pridem studijs facta diserta tuis.
Ethica consequitur, cultuque adiuncta sorori,
Diuitias Domini pradicat usque sui.
Da comites reliquas, si fas est, Case sorores:
Vna sit erga omnes officiosa manus.
Hoc nos, hoc nostram te poscere credito matrem,
Et sine coniunctas pondus habere preces.

ROBERTVS CRANE QVON-
dam socius Collegij Baliolensis.

CASVS quid dubitet studium committere prolo?
Charta perit casu qua lacerata iacet.

Inui-

*Invidus at fors an rabido te perdere dente
Vellet, si posset, non valet ille tamen.
Ergo que restant obscuris lecta tenebris,
Case precor calamo scribito, sicq; vale.*

DE MORALIVM QVÆSTIO-
num speculo, à Iohanne Caso, in artibus ma-
gistro, diligentissimè descripto & con-
cinnato, Tho. Dropi Magdale-
nensis Carmen.

QVANTVM luce præit pallentia cornua Lunæ.
Armarus radijs Phœbus in orbe volans:
Tantum inter reliquas celsum caput erigit artes
Ethica. Pierij gloria prima solis.
Hæc Themis, humana pandens oracula vitæ,
Et que sit iusti semita recta docens.
Hæc Helice, vectis sinuosa per æquora mundi,
Commonstrans Summi litorea fausta boni.
Affectus, æstus, fastus, fremitusq; furentes,
Euripos varios, quos vaga corda cient,
Tranquillat, sedat, leni moderamine placat,
Aut rigido imperio frenat, & arte domat.
Cautibus è duris genuit quos Caucasus horrens,
Immanes Thracas, indomitosq; Scythas,
Instruit, immutat, concinnat, perpolit, ornat,
Lenigat, illustrat, Dijs facit esse pares.
Atticus hinc Socrates, sapiens ab Apolline dictus,
Hanc fertur primum conducuisse suos.
Post senis Actei Stagiritis æmulus ardeus,
ausus eam in denis accumulare libris.

Hos

Hos iam lauato Speculo doctissimus offert
Casus, Aristotelis fidus vbiq, comes.
Quo bene declarat, quanto veneratur honore
Antiqua à doctis tradita scripta viris.
Quo bene declarat, quam non placet illa moderata
Cacosophia recens. Misosophia nocens.
Quisquis ad Aonios discursas impiger hortor,
Mistibus in studiis tempora multa locans,
Ethicon hoc Casti Speculum spectato politum,
Ingenij specimen non mediocre boni.
Lumen inest, & flumen inest, & numen in ill v,
Ordinis, Eloquij, Dadahaq, Dea.
Omnia perfectè desinit, diuidit aptè,
Inuenit ingenio, iudicioq, locat:
Precinit ornate, clarè distinguit, acutè
Objicit, argutè soluit vbiq, griphos.
Adde quod est Speculū, Speculum pulchrius, in quo
vita duplex viuo picta colore micat,
Altera contemplans, tranquilla per otia vernans,
Altera agens, turbis turbida saepe suis,
Est Speculum, in quo virtutum, Charitumq, velucens
Semina, radices, germina, fructus, odor.
Perlege quicquid inest, lectum, mihi crede, placebit,
Lectum, crede mihi, commoda multa feret.
Perlege quicquid inest, sic lingua nempe disertus,
Iudicio prudens, moribus almus eris.
Tu quod agis, sat agas, peragas, doctissime Caste,
Assidue Musis invigilato bonis.
Da nobis, patriaq, tua, populisq, remotis,
Ingenij, genij, pignora plura tui.

In cæna hercle tuos prouoluent sæcla labores,
Perpetuoq; tuum nomen honore colent.
Vosq; Calënsis soboles deuota Mineruæ,
Et benè morata castæ propago Deæ;
Ne Casum uestrum casus deuerrat iniquus,
Cælestem precibus sollicitare patrem.

RICHARDVS EÆDES
ædis Christi.

IN Speculo quicumq; tuos defigit ocellos,
Case: quod emendet, quodq; sequatur, habet?
Quodq; datur paucis sic discet doctior esse,
Vt nequeat pariter non magis esse bonus.
Te solum, decet hinc oculos auertere: ne sis,
Narcissi in morem captus amore tui.

Idem in Zoilum.

Lumina dum Zoilus Speculum in morale retorquet,
Se videt, & mores non probat ipse suos:
Qui placet ipse sibi, dum se non aspicit ipse:
A Speculo morum, ne videatur, abit.

BARTHOLOMÆVS
VVarner,

CLAVIS Aristoiem reserans, sensumq; reclusum
Ostendens, possët dicier iste liber:
Nam sic exponit, sic explicat omnia, cunctis
Sensus Aristotelis notus vt esse queat.
Inuidet & carpit quod non capit inuidus, & se
Hinc probat ignarum, quod minus ista probet.

Bis

Bis sex auctores auctor coniunxit in vnum:
Ut simul hos omnes, qui legit ista, legat.

MICHAEL GREENE.

EVGE liber, libro non concessure priori,
Euge minor natus, non tamen arte minor,
Lima fuit lingua prior: hac incude sed omnis
Cogitur in dubias impetus ire vias.
Case, nec est casus mores formare, nec artis:
Est sacris dignum moribus illud opus.
Qui tibi cum placidi semper facilesq; fueris,
Materies operis est ea digna tuis.
Fortunate senex, ergo tua fama manebit:
Hi tibi magna satis sunt monumenta libri,
Nulla tuas laudes excident sacula, nomen
Nulla tuum, qua non terra loquetur, erit.

MARTINVS READVS.

Spraclara loqui, si qua sunt vera tueri,
Vtq; probata bonis sit tua vita, velis:
Hunc lege: (Deme sacros) non est mihi cognitus alter,
Qui melius tradat talia totq; liber.

MIRA GVARDA.

SCRIPSIT Aristoteles, virtus qua scriberet, ipsa
Extrueret laudis si monumenta sua.
Illud Aristoteles, quod Casus, scriberet, ipse
Si scholia ingenio scriberet apto suo.
Debet Aristoteli virtus insignia, Casu
Debet Aristotelesserta, trophea, decus.

1699.

Ingenio, menti, Physi, Logica, Ethyca, Physis:
Attulit, auxit, alet, ferta, trophæa, decus.

RODOLPHVS RAVENS.

ZOILE quid turges? rumpas licet ilia, casu
In Casum nullo vis violenta cadet.
Tu citius libro dentes colliseris isto,
Cuius in Archetypo nomina Casus habet.
Quisquis enim mores hominum spectabit acutè,
Fit bonus hinc melior, fit malus antè, bonus.
Ne quid mira canam, tu rectè intellige Casum,
Nec si discupias, Zoilus esse potes.

SABINVS CHAMBERVS.

INCLITVS ille Casus logica qui præbuit arti
Lumina, cum tenebris semisepulta fuit:
Vt fausto tumidos reparet medicamine mores,
Egregiâ denos edidit arte libros.
In quibus explicuit, facili breuitate loquendi,
Quæ facienda bonis, quæ fugienda malis.
Præmia quæ repetit studij, sunt gratia vocis,
Cum precibus mentis: quæ dare nemo neget.

I. VVILLIAMS COLLEGII
omnium animarum socius ad
aurorem.

MORES, ingeniu, sophiã docet, exprimit, auget,
Prudens, pura, pius, vita, loquela, labor.
Hæc tria Case tuo necluntur iuncta libello,
Hu tribus addo salern mentis, & arti opus.

Prisca

*Prisca nouis, vitiosa bonis, aeterna caducis
Coniungis, Speculo discutienda tuo.
Quos metuis metuisse pudor, spreuisse decorum,
Edomuisse parum est, edocuisse decus.
Lux, decus, auxilium, studiosis, artibus, orbi,
Fulge, uiue, vige, macte labore, vale.*

RICHARDVS HARLY.

IN Speculo discit moderari scemina vultum,
In speculo sparsas colligit illa comas.
Stulta quid in nigro te spectas scemina vitro?
Vitra tibi Casus lucidior a dedit.
Siue velis animi seu frontis tollere rugas,
Nulla queunt simili tollere vitra modo.

Aliud.

*Iure vocas Diui te praecursoris alumnum,
Primus apud nostros Ethica namq, doces.*

GIFFRINVS POVELL EX
Collegio Iesu.

LIVID A mordacis fregisti specula Momi,
Vt nequeant Speculum ledere Case tuum.
Inuide contractos deponito Zoile dentes,
Iam lacerare nequis, lingua recisa tua est.

IOANNIS PRIME IN MORA-
lem Philosophiam Ioannis Casii.

DIS CIPVLI Casum si qui coluere Magistrum,
Quos fecit, Morum praemia Casus habet.

C Spe-